

Zondag 21 januari 2018

TivoliVredenburg - Grote Zaal - 15.00 uur

Inleiding 14.15 uur door Thea Derks

Serie Romantiek op Zondag

HET GELDERS ORKEST

Christian Vásquez, dirigent

Liza Ferschtman, viool

George Gershwin 1898-1937

A Cuban Overture (1932)

Charles Ives 1874-1954

The Unanswered Question (1908)

Leonard Bernstein 1918-1990

Serenade naar Plato's Symposium

voor viool, strijkorkest, harp en slagwerk (1954)

I Phaedrus-Pausanias (lento, allegro marcato)

II Aristophanes (allegro)

III Eriymathus (presto)

IV Agathon (adagio)

V Socrates-Alcibiades (molto tenuto, allegro molto vivace)

Pauze

George Gershwin

An American in Paris (1928)

Aaron Copland 1900-1990

Billy the Kid Suite (1940)

The Open Prairie

Street in a Frontier Town

Card Game at Night (Prairie Night)

Gun Battle

Celebration Dance (after Billy's Capture)

Billy's Death

The Open Prairie Again

Honderd jaar Leonard Bernstein

Het kan bijna niemand ontgaan zijn dat Leonard Bernstein dit jaar honderd zou zijn geworden. Zijn muziek prijkt op vele programma's, veelal omringd door werk van landgenoten, zoals vandaag. Zijn *Serenade naar Plato's Symposium* wordt uitgevoerd samen met de violiste Liza Ferschtman. Net als George Gershwin kruigde Bernstein zijn composities met elementen uit jazz en populaire muziek. Hij koesterde een levenslange vriendschap met Aaron Copland, zijn onofficiële compositiedocent. In 1951 verzorgde hij met zijn New York Philharmonic Orchestra de verlate wereldpremière van de *Tweede Symfonie* van Charles Ives.

Gershwin - An American in Paris

Het is een bekende anekdote: George Gershwin bezoekt Maurice Ravel in Parijs in de hoop compositieles van hem te krijgen. Het is 1928 en hij heeft al naam gemaakt met zijn jazzy *Rhapsody in Blue*, die hij vier jaar daarvoor componeerde voor het orkest van Paul Whiteman. Ravel wimpelt hem vriendelijk, maar beslist af: 'Waarom zou u een tweederangs Ravel willen worden, als u al een eersterangs Gershwin bent?' Hij verwijst Gershwin door naar Nadia Boulanger, die vele Amerikaanse aspirant-componisten onder haar hoede heeft. Maar ook zij poeiert hem af: 'Wat zou ik u kunnen geven dat u niet al zelf heeft?'

Toch koestert Gershwin goede herinneringen aan de lichtstad, getuige zijn wervelende compositie *An American in Paris* die hij nog datzelfde jaar voltooit. Met zijn overrompelende energie, kekke koperblazers, pittig slagwerk en jengelende autoclaxons ademt dit stuk de sfeer van de tegendraadse Groupe des Six. Zelf schreef hij hierover: 'Ik wil de indrukken weergeven van een Amerikaanse bezoeker aan Parijs, die straatgeluiden hoort en de Franse atmosfeer inademt.'

Het bluesy stukje in het tweede deel verklankt volgens Gershwin een plotselinge aanval van heimwee, die echter snel voorbij gaat getuige het hierop volgende spervuur van uitbundig over elkaar buitende melodieën. Het stuk wordt besloten met glijdend aan elkaar verbonden *blue notes*, die herinneren aan de openingssolo van de klarinet in *Rhapsody in Blue*.

Ook *An American in Paris* was een groot succes, maar Gershwin was zich er terdege van bewust dat hij qua compositietechniek tekort schoot. In 1932 zocht hij zijn heil bij Joseph Schillinger, die een eigen compositie-systeem had ontwikkeld op basis van strenge mathematische principes; hij gaf ook les aan grootheden als Benny Goodman en Glenn Miller.

Gershwin - A Cuban Overture

Het eerste stuk dat Gershwin onder Schillingers hoede componeerde was de *Cuban Overture*, die overigens als *Rumba* zijn wereldpremière beleefde. Het hoofdthema van dit bruisende stuk is geïnspireerd op een Cubaanse hit en de opzweepende ritmiek ademt de sfeer van Latinmuziek. Gershwin zet bovendien typisch Zuid-Amerikaanse slagwerkinstrumenten in als bongo's, claves, maracas en kalebas. Toch is er niet alleen uitbundigheid: het middendeel is uitgesproken melancholiek en bespiegelend.

Ives - The Unanswered Question

Charles Ives was de zoon van een eigenzinnige orkest- en koorleider in het Amerikaanse provinciestadje Danbury. Ook de jonge Charles blijkt een onvermoeibaar experimentator. Hij gebruikt clusters, werkt met polytonaliteit, atonaliteit en zelfs aleatoriek lang voordat dit alles gangbaar wordt.

Hij wordt in eigen tijd dan ook niet begrepen en legt zich toe op een carrière als verzekeraar. Pas in de tweede helft van de twintigste-eeuwse wordt zijn muziek door een jongere garde ontdekt en tegenwoordig geldt hij zo'n beetje als de aartsvader van de Amerikaanse muziek. Een van zijn meest uitgevoerde werken is het verstilde *The Unanswered Question* voor strijkers, blaaskwartet en trompet, dat hij in 1908 componeerde; de wereldpremière klonk pas in 1946. Elke groep speelt in een ander tempo. De strijkers (in principe backstage) produceren pianissimo traag vergelijkende drieklanken, als mist over een arcaïsch landschap.

De trompet speelt zes maal 'de eeuwige vraag naar het bestaan' waarop de titel doelt, een herkenbaar, maar niet-tonaal motief. Het blaaskwartet reageert hierop met een allengs dissonanter en geagiteerder wordend 'antwoord', maar valt na zes keer stil. Hierop stelt de trompet nog één keer zijn vraag, als een roep uit het hiernamaals. Maar ook de strijkers staken hun poging een antwoord te formuleren: zijn laatste tonen klinken in een eenzaam niets.

Bernstein - Serenade naar Plato's Symposium

Leonard Bernstein, zoon van Russisch-Joodse immigranten, werd in 1943 in één klap beroemd toen hij op het laatste moment een concert met het New York Philharmonic Orchestra overnam van de zieke Bruno Walter. Korte tijd later won hij met zijn *Eerste Symfonie*, *Jeremiah*, de prijs van de muziekkritiek.

Omdat hij als vanzelfsprekend elementen uit jazz en populaire muziek koppelde aan een klassieke schrijfwijze, werd hij al snel vergeleken met George Gershwin. Zijn stijl was echter complexer, getuige zijn megahit *West Side Story* (1957) en de op Voltaires gelijknamige boek

gebaseerde opera *Candide* (1956).

In 1954 componeerde Bernstein zijn *Serenade naar Plato's Symposium*. Dit vijfdelige werk voor viool, strijkorkest, harp en slagwerk volgt losjes de tussen Socrates en zijn disgenoten gevoerde dialoog over de liefde. Het werk heeft een enorme ritmische drive, waarin schrijnende samenklanken en donkere klankkleuren worden doorsneden met vrolijk tinkelende belletjes. De soloviool plaatst zangerige lijnen naast virtuoos springerige staccatopassages.

Phaedrus opent met een lofzang op Eros, vertolkt door de soloviool; de kleine septiem-sprong herinnert aan het lied *Somewhere* uit *West Side Story*. Hierna vervult Aristophanes de rol van verteller-voor-het-slapengaan, met innig spinnende melodieën van de solist. In een opzweepend fugatisch scherzo spreekt Erixymathus over fysieke harmonie, gevolgd door een ontroerend betoog in breekbare vioollijnen van Agathon over de kracht van liefde.

Serenade wordt afgesloten door Socrates, die een bezoek beschrijft aan Diotima. Zij vertelt hem over de demonische aspecten van de liefde; de wringende samenklanken zouden je deze voorgoed doen afzweren, ware het niet dat ze getemperd worden door een liefdevolle dialoog tussen een cello met en de soloviool. Tegen het eind horen we jazzy passages, waarmee Bernstein de gearmeerde sfeer van het etentje probeert te vangen.

Copland - Billy the Kid Suite

Aaron Copland was net als Leonard Bernstein en George Gershwin een kind van Russisch-Joodse immigranten. In 1921 ging hij naar Parijs, waar hij compositie studeerde bij Nadia Boulanger die hem stimuleerde zijn eigen weg te zoeken. Hij experimenteerde driftig met nieuwe harmonieën en muzikale vormen en incorporeerde tevens elementen uit de jazz.

In de jaren dertig stapte hij af van zijn onregelmatige ritmes, hoekige melodieën en dissonante harmonieën en zocht inspiratie in de Amerikaanse folklore. Hoewel Copland het grootste deel van zijn leven in New York woonde, hunkerde zijn hart naar de levenssfeer van het Wilde Westen. Zijn muziek drukt in deze periode nostalgie uit naar een ongerept Amerikaans verleden.

In 1938 begon hij met *Billy the Kid* aan een reeks folkloristisch geïnspireerde balletcomposities, waartoe ook *Rodeo* (1942) en *Appalachian Spring* (1944) behoren. Hij componeerde de muziek voor *Billy the Kid* in opdracht van Lincoln Kirstein, bij een choreografie van Eugene Loring. Het verhaal volgt losjes de avonturen van de historische bandiet Billy the Kid, die in de negentiende eeuw dood en verderf zaaide in het zuidwesten van Amerika. Copland incorporeerde enkele bekende

cowboyliedjes en stelde in 1942 een suite samen. Deze opent met een statige processie, als verwijzing naar de kolonisten die westwaarts trokken. Lyrische soli van de houtblazers worden ondersteund door de strijkers, met de voor Copland zo kenmerkende 'open harmonieën'. Opgewekte niets-aan-de-hand-deuntjes roepen beelden op van fluitend de prairie doorkruisende cowboys. Jazzy passages verwijzen naar de stad, donderend slagwerk verklankt een vuurgevecht en zodra Billy gearresteerd is klinkt een uitgelaten dans. Na een klaagzang voor de overleden desperado keert de plechtige sfeer van het begin terug.

Thea Derks

Liza Ferschtman

Violiste Liza Ferschtman trad de afgelopen seizoenen op in binnen- en buitenland met diverse orkesten in Europa. Ze werkte daarbij samen met dirigenten als Gianandrea Noseda, Tatsuya Shimono, Leonard Slatkin, Mendi Rodan, Lev Markiz, Yakua Yuasa, Jaap van Zweden, Christoph von Dohnányi, Frans Brüggen en Shlomo Mintz. Geboren als dochter van Dmitri Ferschtman en Mila Baslawskaja kreeg Liza haar eerste vioollessen op haar vijfde van Philippe Hirshhorn. Als artistiek leider van het Delft Kamermuziek Festival is Liza Ferschtman tevens een gepassioneerd kamermusicus. Zo trad ze de afgelopen jaren op op talrijke belangrijke podia en festivals in Europa en de Verenigde Staten. In 2006 ontving Liza Ferschtman de Nederlandse Muziekprijs, de hoogste onderscheiding voor Nederlandse musici, en sinds 2008 is ze artistiek leider van Het Delft Kamermuziek Festival. In 2013 voerde Ferschtman de complete werken voor solo-viool van Johann Sebastian Bach uit, een muzikale Olympus voor iedere violist. Met haar vader Dmitri nam ze een cd op met duo's van Kodály, Ravel en Schullhoff.

Christian Vásquez

De jonge maestro uit Venezuela begon in 2015 als gastdirigent van het Gelders Orkest met een all-Latin tour door heel Nederland. Daarnaast is hij werkzaam bij het Venezolaanse Teresa Carreño Orchestra, waarmee hij onder andere concerten gaf in Londen, Lissabon, München, Stockholm en Istanboel. Recentelijk verscheen hij als chef-dirigent van het Gelders Orkest en in 2016 werkte hij samen met het Helsinki Philharmonic Orchestra, Turku Philharmonic Orchestra en Orchestre Philharmonique de Radio France. Vásquez dirigeert daarnaast regelmatig het Teresa Carreño Orkest van Venezuela, waarmee hij in 2015 optrad in Milaan en tourde door Azië. Andere orkesten die Vásquez dirigeerde

zijn onder andere het Norwegian National Opera Orchestra, Turku Philharmonisch Orkest, Nationaal Symfonie Orkest van Mexico, Sinfonieorchester Basel, Müncher Philharmoniker, Berlin Konzerthausorchester, Prague Radio Symphony Orchestra en het Bilkent Symphony Orchestra. Hoogtepunten uit zijn carrière zijn concerten met het Philharmonia Orchestra, Vienna Radio Symphony Orchestra, Deutsche Radio Philharmonie Saarbrücken Kaiserslautern, Russian State Symphony Orchestra, Singapore Symphony Orchestra, Orchestre National du Capitole de Toulouse, Israëlijsch Filharmonisch Orkest, National Arts Centre Orchestra en het Los Angeles Philharmonic, de laatste vanwege zijn deelname aan het Dudamel Fellowship-programma.

Het Gelders Orkest

De wortels van het Het Gelders Orkest stammen uit 1889, met de oprichting van de Arnheemsche Orkest Vereeniging, met op de bok dirigent en componist Peter van Anrooy. In 1949 ging het orkest verder als Het Gelders Orkest. Vanaf die tijd was de baton in handen van onder anderen Carl von Caraguly, Yoav Talmi, Roberto Benzi, Lawrence Renes en Martin Sieghart. Sinds 2013 wordt het orkest geleid door de bevlogen Antonello Manacorda. Thuisbasis is Musis Sacrum in Arnhem. Daarnaast zijn er regelmatig optredens in andere Gelderse concertzalen, zoals De Vereeniging in Nijmegen en Orpheus in Apeldoorn. Het Gelders Orkest is al meer dan 125 jaar in beweging. Altijd op zoek naar het optimum tussen publieksbereik, inkomsten, muzikale kwaliteit en artistieke ambities. Het Gelders Orkest staat open voor experiment en vernieuwing. Bijvoorbeeld het succesvolle Gelders OrkestLAB, broedplaats voor vernieuwende muzikale initiatieven en multimediale cross-overs, maar ook Maestro Jules Onthult, een verdiepende ervaring van de grote meesters, brengen de prachtige composities van vroeger dicht bij het nu. Daarnaast verzorgen musici van het orkest regelmatig filmmuziek voor diverse Nederlandse films.

Het volgende concert in de serie Romantiek op Zondag Zondag 25 februari - Grote Zaal - 15.00 uur
Inleiding 14.14 uur door Philip Ruitenbergh
Nederlands Philharmonisch Orkest & Lukáš Vondráček
Prokofjev Pianoconcert nr. 3 en **Stravinsky** Petrosesjka

DANEL

LUNCH OP ZONDAG

Op vertoon van uw concert-
kaart voor Hertz op Zondag en
Romantiek op Zondag

Mini croque
Soepje naar keuze
Charcuterie
met toast
Dessert

€17,50 p.p.

Glas bubbels
Bouillabaisse
Groene salade
(met of zonder
lardons)
Zeebaars met
tomaat, courgette
en groene kruiden
Crème Brûlée

€25,50 p.p.

Meer info en reserveren:
www.danel-utrecht.nl

U vindt Danel aan de singel,
naast Het Gegeven Paard.